

Asya Studies

Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar
Year: 5 - Number: 16, p. 215-223, Summer 2021

Sabahattin Ali'nin *Kürk Mantolu Madonna'sı* ve Toplumsal Cinsiyet Normları Gölgesinde Bağımsız Bir Kadın: Maria Puder *Sebahattin Ali's Madonna in a fur Coat and an Independent Woman in the Shadow of Gender Norms: Maria Puder*

DOI: <https://doi.org/10.31455/asya.936565>

Araştırma Makalesi /
Research Article

Makale Geliř Tarihi /
Article Arrival Date
12.05.2021

Makale Kabul Tarihi /
Article Accepted Date
13.06.2021

Makale Yayın Tarihi /
Article Publication Date
30.06.2021

Asya Studies

Erdi Demir
Doktora Öğrencisi / Akdeniz
Üniversitesi, Akdeniz Uygarlıkları
Araştırma Enstitüsü, Yeni ve
Yakınçağ Araştırmaları Anabilim
Dalı,
edemir.akdeniz@gmail.com

ORCID ID

<https://orcid.org/0000-0003-3227-5984>

Öz

Araştırmanın konusu Sabahattin Ali'nin *Kürk Mantolu Madonna* yapıtında toplumsal cinsiyet normlarının nasıl inşa edildiğiyle ilgilidir. Araştırmada *Kürk Mantolu Madonna*'da yer alan karakterler toplumsal cinsiyet ekseninde incelenerek sosyolojik bir dille analiz edilmiştir. Araştırmada tarama modeli benimsenmiş ve doküman analizi tekniğiyle veriler toplanmıştır. Doküman incelemesi yapılırken yapıtta toplumsal cinsiyet, ataerkillik, iktidar, kadınlık, erkeklik ve hiyerarşi kavramlarıyla ilgili ifadeler taranmıştır. Elde edilen veriler anlam ve içeriğe göre temalara ayrılarak sınıflandırılmış, karakterlerin toplumsal cinsiyet ve ataerkillikle ilgili ifadeleriyle somutlaştırılarak sosyolojik olarak çözümlenmiştir. Araştırmada bulgu olarak toplumsal cinsiyet normları ve ataerkil hegemonyayı reddeden bağımsız ve özgürlükçü kadın kimliğinin Maria Puder şahsında inşa edildiği anlaşılmıştır. İnşa edilen kadın kimliği, toplumsal cinsiyet normlarını reddeden, sosyal ve ekonomik özgürlüğünü elde etmiş, kamusal alanda ve toplumsal ilişkilerde cinsiyetçi eril hegemonyayı onaylamayan bir kadını temsil etmektedir. Bu kadın, biyolojik cinsiyeti reddetmekten öte hiyerarşiye ve tahakküme dayalı sosyal ilişkiler ağını reddeden bir tip olması bakımından önemlidir. Ayrıca Maria Puder isimli karakterin şahsında dönemin kadın-erkek ilişkileri, kadının toplumsal statüsü ve önemi hakkında ipuçları paylaşılmıştır. Yapıt, ataerkil düşünce sisteminin toplumsal ilişkilere nasıl sirayet ettiğini ortaya koyması açısından önemlidir. Ataerkilliğin inşa edilmesinde gelenekler, sosyal pratikler, inanç ve değerler sisteminin önemine vurgu yapılan yapıtta özgürlüklerinin sınırları erkekler tarafından çizilen kadınların evlilik, aile hayatı, hane içi sorumluluklar, namus ve bekâret gibi kavramlar hakkında düşüncelerine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Maria Puder, Kadınlık, Feminizm, Erkeklik

Abstract

The subject of the research is how gender norms are constructed in Sabahattin Ali's work *Madonna In A Fur Coat*. In the study, the characters in *Madonna In Fur Coats* were examined on the gender axis and analyzed in sociological language. In the research, the scanning model was adopted and data was collected using the document analysis technique. During the document review, expressions related to the concepts of gender, patriarchy, power, femininity, masculinity and hierarchy were scanned in the work. The data obtained were classified into themes according to meaning and content, embodied by the expressions of characters related to gender and patriarchy and analyzed sociologically. As a result of the study, it was understood that the identity of independent and libertarian women, who reject gender norms and patriarchal hegemony, was built in the person of Maria Puder. The constructed female identity represents a woman who rejects gender norms, has achieved her social and economic freedom, and disapproves of sexist masculine hegemony in the public sphere and social relations. It is important that this woman is a woman who rejects the network of social relationships based on hierarchy and domination, rather than rejecting the biological sex. In addition, in the person of the character named Maria Puder, clues about the relationship between men and women of the period, the social status and importance of women were shared. The work is important in that it reveals how the patriarchal system of thought applies to social relations. Emphasizing the importance of traditions, social practices, beliefs and values in the construction of patriarchy, the work included the thoughts of women whose boundaries of freedom are drawn by men about concepts such as marriage, family life, household responsibilities, honor and virginity.

Keywords: Gender, Maria Puder, Femininity, Feminism, Masculinity

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Demir, E. (2021). Sabahattin Ali'nin *Kürk Mantolu Madonna'sı* ve Toplumsal Cinsiyet Normları Gölgesinde Bağımsız Bir Kadın: Maria Puder. *Asya Studies-Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar*, 5(16), 215-223.

GİRİŞ

Sabahattin Ali'nin kaleme aldığı *Kürk Mantolu Madonna*, aşk ve evlilik temalarını içeren sosyal ve psikolojik tahlillerin derin bir şekilde betimlendiği bir yapıttır. *Kürk Mantolu Madonna*'nın, *Hakikat Gazetesi*'ndeki tefrikası 48 sayı sürmüştür. 1940'ta başlayan tefrika 1941'de tamamlanmış, çalışmanın kitaplaşması iki yıl sonra 1943'te olmuştur" (Aydoğan, 2014: 75). *Kürk Mantolu Madonna* (KMM) Sabahattin Ali, askere alındığı dönemde, bir kolu çatlak sargıdayken yazıldığı hatta kolunun acısını dindirmek için onu sık sık sıcak su ile ovduğu aktarılmaktadır (Yetkin, 2018: 206).

Yapıtta, sabun imalat işlerini öğrenmesi için Almanya'ya gönderilen Raif Efendi, buradaki bir sanat galerisinde karşısına çıkan portredeki kadın resmine âşık olmuştur. Sanat galerisinde kendi oto portresini resmeden Maria Puder'i fark edemeyen Raif Efendi, kısa bir süre sonra resim galerisinde genç kadın ile tanışmıştır. *Kürk Mantolu Madonna*, Maria Puder'in ta kendisidir. Bir gün Raif Efendi dışardayken *Kürk Mantolu Madonna*'yı sarhoş bir şekilde görmüş ve kadının resimdeki aynı kişi olup olmadığı hakkında muallakta kalmıştır. Ertesi gün kadını gördüğü yere aynı saatte gidip bekleyen Raif Efendi, *Kürk Mantolu Madonna*'yı görmüş ve takibe almıştır. Maria Puder, ressamlığı yanı sıra annesine bakabilmek için bir gece kulübünde keman eşliğinde şarkı söylemektedir. Gece çıkışı bir araya gelen ikilinin bu tanışıklığı, Maria Puder'e göre iyi bir niyetli bir arkadaşlığın, Raif Efendi için ise yeni bir aşkın başlangıcıdır. Zamanla düzenli olarak görüşmeye başlayan ikili arasında Maria Puder'in güven bunalımı sebebiyle inişli çıkışlı bir ilişki başlamıştır. Maria Puder küçük yaşta babasını kaybeden bir kadın olduğu için, annesinin sorumluluğunu üstlenmiştir. Maria Puder, açık sözlü, dürüst, sorumluluğunun bilincinde bir karakterdir. Çevresindeki kadın arkadaşlarının erkeklerin kuklası haline dönüştüğünü, erkek egemenliğini kabul etmenin aptalca olduğunu, çünkü erkeklerin kadın bedenini araçsallaştırarak sürekli bir şeyler talep ettiklerini (Ali, 2019: 90) belirtmiştir. İlişkileri ilerleyen Maria Puder ve Raif Efendi, bir yılbaşı akşamında eğlence sonrası geceyi birlikte geçirmişler akabinde Maria Puder, geçmişte yaşadığı acı tecrübeler ışığında geleceği olmayan bir ilişki içinde olduğunu hissederek Raif Efendi'den uzaklaşmaya başlamıştır. Bir süre görüşmeyen çift, Maria Puder'in bir gün fenalaşarak hastaneye kaldırılması ile ilişkilerinin kırılma noktasını yaşamıştır. Bu durumu öğrenen Raif Efendi işi gücü bırakmış, hastanede Maria Puder'in başından bir an olsun ayrılmadan beklemiştir. Raif Efendi'nin derin aşkı, sadakati ve ilgisine şahit olan Maria Puder durumdan gayet memnun olmuş ve kendi içinde yaşadığı psikolojik güvensizlik ile sevgi arasında ikilemde kalmıştır. Kısa zaman sonra eniştesinden gelen mektupla babasını kaybettiğini öğrenen Raif Efendi, Maria Puder ile birbirlerine bunun son ayrılıkları olacağına dair söz vermişlerdir.

Raif Efendi, kısa zaman sonra Maria Puder'i Türkiye'ye getireceğini söyleyerek istemeden Almanya'dan ayrılmıştır. Aşklarını mektuplaşarak yaşamaya başlayan ikilinin ilişkileri sarsılmış ve Maria Puder' den gelen mektupların ardı kesilmiştir. Raif Efendi derin bir üzüntü ve sessizliğe gömülmüş, psikolojik bir sarsıntı yaşamıştır. Aldatıldığını ve kullanıldığını düşünen Raif Efendi, başka bir kadın bulup evlenerek çocuk sahibi olmuştur. Bir gün Ankara'dayken Almanya'da pansiyonlarında kaldığı Maria Puder'in akrabası ve yanında 8-9 yaşlarında bir kız çocuğu ile karşılaşmıştır. Derin bir merakla Maria Puder'i soran Raif Efendi, genç kadının yaklaşık 10 yıl önce hastalanarak vefat ettiğini ve ölmeden önce de bir kız çocuğu dünyaya getirdiğini öğrenmiştir. Dolayısıyla Raif Efendi, pansiyoncunun yanındaki 8-9 yaşlarındaki kız çocuğunun babası olduğunu anlayarak şoke olmuştur. Artık yaşamak için yaşayan, umutsuz, heyecansız, içine kapanık bir insan haline gelmiştir. Ailesinde hiç kimse Raif Efendi'nin neler hissettiğini anlamamış ve onu önemsememiştir. Yapıtta bahse konu olan kadın karakter Maria Puder, gerek vermiş olduğu cevapları, kişiliği, tutumu ve eylemleri açısından idealize bir karakterdir (Genç Acar, 2018). Yapıtın içeriği, Maria Puder'in sosyal statüsü, toplum içindeki konumu, kamusal alandaki eylemleri ve tutumları açısından zengin bir veri kaynağı sunmaktadır. Nitekim yapıtın kaleme alındığı 1940'lı yılların sosyal, kültürel ve ekonomik konjonktürü göz önünde bulundurulduğunda içerik ve kurgulama açısından Cumhuriyet döneminin dikkat çeken yapıtlarından birisi olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı, Sabahattin Ali'nin popüler yapıtlarından *Kürk Mantolu Madonna*'da kadın temasının nasıl işlendiğini tespit etmek ve yapıttaki karakterleri toplumsal cinsiyet temelinde incelemektir. Bu bağlamda Sabahattin Ali'nin yapıtında kadın kimliği ve toplumsal cinsiyet normlarının nasıl inşa edildiğini tespit etmek amaçlanmaktadır. *Kürk Mantolu Madonna* 1943 yılında yazılmasına rağmen 2015 yılında Türkiye'de en çok okunan kitapların başında gelmiştir. Güncelliğini koruyan yapıt,

yazıldığı dönemin koşullarına göre içerik ve kurgu olarak Türk edebiyatına yenilik getirmiştir. Bu bakımdan yapıtı sosyolojik olarak incelemenin literatüre zenginlik katacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Modeli

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama, belirli bir zaman dilimindeki bir olayı, durumu ya da insanları olduğu gibi içinde bulunduğu koşullara göre betimleme, özelliklerini açıklayabilme modelidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Tarama modeli ile yapıt detaylı bir şekilde incelenmiş, elde edilen veriler doküman analizi yöntemiyle sistematik olarak sınıflandırılarak temalara ayrılmıştır. Yapıtın temalar şeklinde incelenmesi kavramlar veya olgular arasında nasıl bir ilişki olduğunu anlamayı kolaylaştırmıştır.

Veri Toplama Tekniği

Araştırmanın veri toplama tekniği, nitel çalışmalar tarafından sıklıkla kullanılan doküman incelemesi yöntemidir. Doküman incelemesi hem bir veri toplama tekniği hem de araştırma yöntemi olarak kabul edilmektedir (Özkan, 2019: 3-4). Doküman incelemesi, araştırmanın amacına yönelik olarak resmi belge, dijital materyal, film, video, sınıf kayıt listesi, mahkeme tutanakları, resmi yazışmalar, gazeteler, kitaplar ve makaleler gibi kaynakların iç tutarlılığı bulunacak biçimde incelenmesidir (Kuzu, 2013: 109-111). Doküman incelemesinde araştırma konusuyla ilgili belgelerin uygunluğu, güvenilirliği, belgenin incelenmesi için etik izinlerin alınması hususu önemlidir. Araştırmanın geçerliğinin sağlanabilmesi, bilimsel ve etik olarak incelenmesiyle doğrudan ilgilidir.

Verilerin Analizi

Araştırmada Sabahattin Ali'nin *Kürk Mantolu Madonna* isimli yapıtı üzerine doküman incelemesi tekniğiyle veriler toplanmış, elde edilen verilerin içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizi, yazılı, görsel ve sözlü materyallerin planlı bir şekilde incelenmesi, yorumlanarak anlam kazandırılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). İçerik analizi, sosyal, ekonomik, psikolojik ve politik ihtiyaçlar için kullanılabilir (Tavşancıl ve Aslan, 2001: 37). Nesnellik, sistemlilik, genelleme (tümevarım) sağlama, içerik analizinin özelliklerindedir (Balcı, 2000). İçerik analizi uygulamasındaki amaç, toplanmış verilerin bütüncül bir şekilde açıklanabilmesi ve derin yorum kazandırılması amacıyla kavramlara, olgulara ve ilişkilere ulaşmaktır (Bilgin, 2006). İçerik görsel olabileceği gibi yazılı veya sözlü de olabilir. Kodlama işlemiyle incelenen materyaller anlamlarına, konularına veya ortak özelliklerine göre parçalara ayrılmaktadır. Bu bağlamda her bir parça, kavram adını almaktadır (Kuzu, 2013:158). Akabinde kavramlar arası ilişkiler kurularak temalar oluşturulmakta, temalar düzenlenerek sınıflandırma yapılmaktadır. Ortaya çıkan bulgular yorumlanarak raporlama yapılmaktadır. *Araştırmada Kürk Mantolu Madonna* yapıtı okunarak Maria Puder karakterinin ifadeleri anlamlarına ve içeriklerine göre sınıflandırılmış, toplumsal cinsiyet ve ataerkillikle ilgili bulgular somutlaştırılarak yorumlanmıştır. Yapıt, toplumsal cinsiyet ve kadın çalışmaları açısından içerik ve kurgu olarak zengin bir kaynak teşkil etmektedir.

Toplumsal Cinsiyet Ekseninde Maria Puder Karakteri

Kürk Mantolu Madonna, geleneksel erkek-kadın sosyal ilişkilerinin, eylemlerinin eleştirel yaklaşımla incelendiği bir yapıttır. Toplumsal cinsiyet izdüşümleri açısından zengin bir veri kaynağı sunan yapıtta, kadın-erkek ilişkilerinin eleştirisi yapılmakla birlikte feminist eleştirel yaklaşım çerçevesinde ideal kadın imgesi, karakter Maria Puder şahsında kişileştirilmektedir. Toplumsal cinsiyet normlarını benimsemeyen Maria Puder, geleneksel ataerkil kültüre itaat etmeyen bir kadındır. Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyet üzerine yüklenen kültürel ve sosyolojik cinsiyet örüntülerini ifade etmektedir (Connell, 2016; Demir, 2020: 833). Kadınlara ya da erkeklere toplum tarafından biçilen kültürel motifler, kadınlara duygusal olma, yardımsever ve şefkatli olma, uzlaşmacı ve yapıcı tavırlarla sosyal ilişkiler kurma gibi bir dizi toplumsal bilinçaltı unsurları öğretmektedir (Ecevit, 2011:4). Erkeklere ise güçlü olma, rasyonellik, para kazanma, rekabet etme, koruyucu ve kollayıcı olma, psikolojik olarak baskınlık gibi davranışları ve eylemleri üretme görevini vermektedir (Sancar, 2011:170; Demir, 2021a: 297). Dolayısıyla toplumsal cinsiyet normları toplumun inşaa ettiği, kültürel, geleneksel model ve eylem kalıpları toplumsal yaşamda yeniden üretilerek yaygınlaşmaktadır. Toplumsal cinsiyet, erkek ile kadın arasındaki güç ilişkilerini anlayabilmek, toplumsal yaşamda olup bitenleri algılamak ve eşitsizlikleri vurgulamak için kullanılan bir kavramdır (Ecevit, 2011: 4-5; Karkıner, 2011: 149; Demir, 2021b: 200).

Kürk Mantolu Madonna'da (KMM) Raif Efendi'nin Maria Puder'e yönelmesinden önce kadınlarla olan ilişkisini toplumsal cinsiyet ekseninde irdelemek gerekir. Raif Efendi, henüz yirmi dördünde olmasına rağmen başından hiç kadın macerası geçmeyen, birkaç sarhoşluk deneyiminden başka

kadınlarla içli dışlı olamamış bir kimsedir. Bir kadından hoşlanınca yaptığı ilk şey ondan kaçmak olan bu karakter, heyecanlı, masum ve utangaç tavırlarıyla ön plana çıkmaktadır. Kadınlarla kurduğu ilişkileri platonik ve yapay olan Raif Efendi, içine kapanık, psikolojik yönü daha ağır basan bir karakterdir. Almanya’da Maria Puder ile tanışmasında, Raif Efendi’nin suskun, utangaç, kibar ve Maria Puder’in deyimiyile “kadınlık” masumiyetinin payı büyüktür. Çünkü Maria Puder, küçük yaşta babasını kaybetmiş, annesinin sorumluluğunu da üstlenerek evde babasının toplumsal rolüne (babalık) bürünerek yetişmiş birisidir. Toplumun doğumundan itibaren cinsiyetine göre erkeğe dayattığı rolleri daha ağır basan böyle birisinin “*siz de genç kızlara mahsus bir hal var, belki de bunun için hoşuma gidiyorsunuz*” (Ali, 2019: 85) şeklindeki ifadesi bu durumun bir yansıması olarak kabul edilebilir.

Maria Puder “*Ben hep açık konuşurum, bir erkek gibi ve birçok tarafım erkeklere benzer, belki de bunun için yalnızım. Siz ise namusunu müdafaa etmek isteyen genç kız gibisiniz*” (Ali, 2019: 85) diyerek Raif Efendi’nin feminen tavırları olduğunu vurgulamaktadır. Yapıtta “Maria Puder’in bazı davranışlarına “ataerkillik” atfedilerek hem kadınlığın hem de erkekliğin sınırlarına ve aynı zamanda kadın ve erkeğin toplumsal cinsiyet normları tarafından belirlenen konumlarının sorunlu taraflarına dikkat çekilmiştir” (Soysal Eşitti, 2020: 116). Dolayısıyla kadın namusu, kadınlık ve erkeklik gibi yaklaşımların toplumsal olarak inşa edilen sosyal kalıplar olduğu anlaşılmaktadır. Maria Puder’in yeni tanıştığı bir adama pervasızca sarılıp, koluna girmesi Raif Efendiyi oldukça şaşırtmıştır. Çünkü bu durum geleneksel kadın davranış ve eylemleri ile uyuşmamaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri ile çatışan bu davranış Raif Efendinin sıkılmasına ve rahatsız olmasına sebep olmuştur (Dinçer, 2018: 655). Patriarkal ve ataerkil sistemin değerlerine göre kadınlar, toplum içinde rahatça ve özgürce konuşmamalı, utangaç, çekimser ve itaat eden kimseler olmalıdır. Nitekim Raif Efendi, genç kadın ile tanışma aşamasında, Maria Puder’in kendi deyimiyile erkek gibi açık açık konuşması, çekinmeden, utanmadan kendisini ifade edebilmesi ve hatta bu sebeple yalnız kaldığını belirtmesi karşısında Raif Efendi şaşırmıştır. Aslında Raif’in feminen tavırları, Maria Puder’in maskülen tavır ve tutumları her iki karakterin de toplumsal ve bireysel kimlik bunalıma girmesine ve yabancılaşmasına sebep olmaktadır (İlhan, 2012: 41; Aras, 2014: 229; Ulutaş & Ulu, 2015: 2108). Raif Efendi ve Maria Puder toplumsal cinsiyet rollerine uygun bir tutum takınmadıkları, geleneksel normlara göre farklı davrandıkları için yabancılaşmış, yalnız kalmış kimselerdir. Maria Puder’in aslen Yahudi kökenli bir aileden geliyor olmasının, şahsını toplumdan ve bireylerden uzak tutmasında etkili olduğu düşünülebilir. Nitekim bu faktörün yalnızlık itirafının gerekçelerinden birisi olabileceği düşünülmektedir. Maria Puder, küçük yaştan beri annesinin itaatkâr bir kadın olduğunu, kendisinin ise eril ve cinsiyetçi hegemonyayı reddeden, itaat etmeyen, yalnız başına karar alabilen bir kimse olduğunu belirtmiştir. Okul çağlarından itibaren kendisini hiçbir dönem erkeklere beğendirme kaygısı içinde olmadığını, hatta erkeklerle arkadaş bile olmadığını söylemiştir. Aşağıda yapıtta yer alan toplumsal cinsiyetle ilgili belli başlı ifadelere yer verilmiştir.

Tablo 1. *Kürk Mantolu Madonna’da kullanılan Toplumsal Cinsiyetle İlgili İfadeler*

Ben hep böyle açık konuşurum, bir erkek gibi. Zaten birçok tarafım erkeklere benzer (s.85)	Kadınların bu kadar sokulgan olması iyi bir şey değil, gayet serbest bir tavırla kolumu yakaladı, öteki eliyle çenemi tuttu (s.88)
Sizde de biraz kadınlık var (s.85)	Hep çocuksun Raif, önüne geçmek mümkün olmayan işlerde telaş ve heyecan göstermek çocukluktur (s.157)
Sizde genç kızlara mahsus bir hal var. (s.85)	Namusunu müdafaa etmek isteyen masum bir genç kız gibi çırpıyordunuz (s.85)
Bir kadının bana bu kadar pervasız muamele etmesinden sıkılıyordum. (s.89)	Kadınlara yaşı sorulur mu? (s.83)
Benden herhangi bir şey istediğiniz gün her şey bitmiş demektir. (s.90)	Siz sahiden bir genç kız gibi mahçupsunuz (s.88)

Kuzenim Frau Tiedemann'ın kocası umumi harpte öldü. Annemin tabiriyle artık “uygunsuz” bir hayat sürüyor (s.86)	Siz sahiden başka erkeklere benzemiyorsunuz, pek yumuşak başlısınız. (s.92)
Memlekette zengin birer kocaları olan ablalarımın hisselerini alır, zengin olurum (s.72)	Annem, itaat etmeye alışmış olan kadınlığın adeta timsaliydi. Ona metanet tavsiye ettim, erkek tahakkümünü reddettim ve onlara kendimi beğendirmeye çalışmadım (s.108)
Benden bir şey istemeden, bana hâkim olmadan beni aşağılamadan sevecek bir erkek sevmek istiyorum fakat sen pek çocuk daha doğrusu kadın gibisiniz. (s.109)	Siz hakikaten bir aبلaya değil, bir anneye muhtaçsınız (s.92)
Beraber çıkar, herkes gibi biz de sarhoş oluruz... Hem biz seninle hiç dans etmedik değil mi (s.123)	Elini külhanbeyce dizime vurdu, işte aziz dostum... (s.103)
Kendime göre güzellik telakkilerim var... Bir kadınla sevişmeyi doğru bulmuyorum (s.109)	Dünyada hiçbir mahlûk erkekler gibi kolay işler peşinde koşmaz, erkekler kadar zevkine keyfine düşkün olamaz (s.108)

Maria Puder'in, feminen kadın bir karakter olarak olumlu yönlerine vurgu yapılmış ve diğer erkek karakter olan Raif Efendinin yaşadığı kimlik bunalımı ve yabancılaşma sorunlarının belirginleşmesini sağlamıştır. Maria Puder, bazen nefes alamıyor gibi hissettiğini; yalnız olduğunu dile getirmektedir. Raif Efendi açısından iki türlü yalnızlık duygusu tahlil edilebilir. Birincisi, kendi iç dünyasında, arzuladığı ve ulaşamadığı hayallerinden dolayı hissettiği yalnızlığı ikincisi ise, Maria Puder'den ayrılarak Türkiye'yi geri döndüğü zaman duyduğu yalnızlık duygusudur (Göncüoğlu, 2017: 213). Yapıtta dikkat çeken unsur, Maria Puder'in evlilik hayatından, aile kurma ve çocuk sahibi olma konusunda görüş bildirmekten çekinmiş olmasıdır. Evlilik hayatı yerine uzun dönem birliktelik yönünde tutum takınan Maria Puder, evlilik beklentisi olmayan bir kadındır. Sabahattin Ali'ye göre, evlilik kurumu sevgi, saygı ve aşk üzerine inşa edilmelidir. Bunların gerçekleşmesi için sosyal ilişkilerin temelinde güven duygusu bulunmalıdır. Yapıtın dışında *Yeni Dünya* isimli yapıtında Sabahattin Ali, kadınların evlilik ile ilgili sorunlarına yer vermiştir (Karaca, 1993:229). Yaşadığı acı tecrübeler, Maria Puder'in babasız bir yaşam geçirmesi gibi faktörler, Maria Puder'in toplumsal hayatta güven bunalımına sebep olmuştur (Korkmaz, 2016).

Nitekim yapıtta, kadın-erkek ilişkileri bağlamında toplumsal ve ahlaki değerler açısından yozlaşma olduğu anlatılmıştır. Toplumsal cinsiyet normlarını ve ataerkil yaşam düzenini reddeden bir kadının toplumda tecrübe ettiği sosyal eşitsizlik ve yabancılaşma sorunu, toplumsal cinsiyet normlarının nasıl inşa edildiğini ortaya koyması açısından önemlidir. Değerler sistemi, gelenek ve görenekler, inanç ve namus olguları toplumsal yaşamda ve toplumsal ilişkilerde belirleyicidir. Aile kurumunda, okulda, sanat galerisinde, eğlence hayatında Maria Puder'in deneyimlediği olaylar statü, ekonomik bağımlılık, namus, hiyerarşi gibi unsurlara dayalı sosyal ilişkiler ve iktidar olgularıyla ilgilidir. Nitekim feminizm, hiyerarşiye dayalı, kadın ve erkekler arasında iktidar ilişkisi kurgulayan ataerkil ve cinsiyetçi normları reddetmektedir. Bu bağlamda Maria Puder karakterinin ataerkil normlarla çatışan yapısı, söylemleri ve tutumları önemlidir. Yapıtta olayların gelişim mekânı Almanya, Berlin'dir. Olayların kısa bir bölümü ise Türkiye'de Ankara şehrinde cereyan etmekle birlikte, olaylar 1933 senesi civarında gerçekleşmektedir. Bu yönüyle yazarın Almanya'da ve Türkiye'de yaşayan kadınlar arasında dünya görüşü ve yaşam biçimi bağlamında bir kıyaslama sunduğu anlaşılabilir (Genç Acar, 2018:44).

Kürk Mantolu Madonna ve Ataerkillik Eleştirisi

Ataerkillik, erkek egemenliğine dayalı bir toplumsal ve kültürel yaşamı ifade eden, kadınların bağımlı bir toplumsal grup olarak yaşamlarını devam ettirdikleri bir sosyal düzeni belirtmektedir. Ataerkil denildiğinde sadece kadın emeğinin değil kadınların bedenlerinin, cinselliğinin kontrol altında tutulduğu bir düzenden bahsedilmektedir (Berktay, 2011: 3-4, Ecevit, 2011: 14). Ataerkillik, erkek iktidarını simgelemekte, toplumsal düzenin devamını sağlamaktadır. Ataerkillik biyolojik bir yapı olmanın ötesinde kültürel ve toplumsal olarak inşa edilen değerler sistemi, kurumlar, uygulamalar ve ara mekanizmalardır (Sancar, 2011: 170-171). Tong'a göre (1989) ataerkil yapı, erkeklerin sistematik olarak kadınlar karşısında üstünlüğünü simgeleyen, egemen erkeklik tutum ve rol kalıplarının tüm topluma ve toplumsal

kurumlara benimsetilmesini sağlayan bir tahakkümdür. Diğer bir deyişle ataerkillik, baba, erkek evlat soy ilişkisine dayalı olan, mal-mülk üzerinde erkek hâkimiyetinin pekişmesini sağlayan bir aile biçimini ifade etmektedir (Berktaş, 2009:24). Engels'e (2013:11) göre insan topluluklarının tarıma geçişiyle özel mülkiyet ve miras anlayışları ortaya çıkmış, iş bölümü ve uzmanlaşmanın gelişmesiyle ataerkillik yaşam biçimi yaygın hale gelmiştir.

Ataerkillik, söylem olarak dil ile inşa edilen pratikler ve değerler bütünüdür. Örneğin, zengin bir iş insanından bahsedildiğinde güçlü, akıllı ve rekabetçi iş adamı sıfatları kullanılırken finansal bir kriz yaşayan bir iş insanı ise zavallı, duygusal, müşkül durumda olması sebebiyle kadın gibi olmakla suçlanmaktadır. Normal şartlarda biyolojik olarak erkeklik organına sahip kimse nüfus cüzdanına erkek olarak kaydedilmekte, ondan ailede, okulda ve toplumdaki kültürel değerler üzerinde inşa edilen davranışlara ve eylemlere göre hareket etmesi beklenmektedir (Sancar, 2009: 175). Erkekler halı saha maçına davet edilmekte, askere alınmakta, güç ve şiddete dayalı testleri başarı ile geçmesi beklenmektedir. Nitekim ataerkillik, toplumsal pratiklerin bir ürünüdür (Sancar, 2011:169; Ecevit, 2011:26; Demir, 2018: 20). Ataerkillik düzeni kurumsallaştıran sadece dil olarak söylemin ötesinde toplumsal kurumlar ve yapılarıdır. Şiddet ve güç gösterilerine dayalı erkek sporları, erkek egemen kamusal alanda yapılan sosyal organizasyonlar ve faaliyetler, sendikalar, ulusal ordu, yasalar, ticari şirketler, cinsiyete dayalı iş bölümü gibi unsurlar ataerkillik sistemin kurumsallaşarak yaygınlık kazanmasını sağlamaktadır (Sancar, 2011:173). Yapıtta yer alan ataerkillikle ilgili başlıca ifadeler aşağıda sunulmuştur.

Tablo 2. *Kürk Mantolu Madonna*'da kullanılan Ataerkillikle ilgili ifadeler

Benim sözlerimi kesmeden, fikrimi çevirmeye ikna etmeye, yola getirmeye kalkmadan dinleyen ilk erkek sizsiniz (s.110)	Tahammül edemediğim şey, kadının erkek karşısında her zaman pasif kalmaya mecbur oluşudur (s.108)
Erkeklerin yersiz gurur, kibirleri var, kendimde hiçbir şey gayri tabi temayül bulunmadığı halde, bir kadına âşık olmayı tercih ederim (s.109)	Tıpkı annem gibi sizi de birinin idare etmesi lazım (s.110)
Siz de bütün erkekler gibi her şeyi kabul eder görünerek, her şeyi kabul ettirmek yolunu tutuyorsunuz (s.107)	Ne kadar başka olursanız olun, gene erkeksiniz (s.107)
Erkekler, kendilerine asla vaat etmediğim sadece kafalarında yaşattıkları bir şeyi kendilerine vermedim diye mi beni terk ettiler? (s.107)	Bir erkek için bu kadar korkak olmak hoş değil (s.102)
Dün akşam sarhoşun biri sırtımı öperken oradaydınız değil mi? Öpecek tabi, hakkıdır para sarf ediyor (s.103)	En tahammül edemediğim şey, erkek merhametidir. Bana acıdığımı hissedersen elveda! (s.103)
Ne somurtuyorsunuz? Genç bir kadınla ilk kez yemek yiyen delikanlılar neşeli ve konuşkan olur (s.106)	Bütün erkeklerden niçin nefret ediyorum biliyor musunuz? En doğal haklarıymış gibi insandan birçok şey istedikleri için (s.90)
Atlantik... Erkekleri tanımak için vesiledir. Gece kulübü sahibi nazik bir adamdır sadece müşterilere değil alışverişi olmayan her kadına karşı. (s.112)	Başka erkekler gibi düşünmeyin (s.85)
24 yaşında olduğum halde başımdan hiçbir kadın macerası geçmemişti. Hovardalık macerası dışında. (s.63)	Bir kadın hoşuma gidince ilk yaptığım şey ondan kaçmak olurdu, annemin bile gözlerine baktığımı hatırlamam (s.63)

Yapıtta Maria Puder, feminist, erkek egemenliğini ve otoritesini reddeden, kendi sosyal ve ekonomik özgürlüğünü elde etmiş, güçlü bir kadın kimliğini temsil etmiştir. Maria Puder'in, esasen biyolojik bir yapı olarak erkeklığe karşı olmadığı, toplumsal cinsiyet rolleri olarak erkeklerden beklenen eylem kalıplarına ve tutumlara karşı olduğu anlaşılmaktadır. Maria Puder, hiyerarşiye dayalı sosyal ilişkiler ağını eleştirmekte ve iktidar ilişkisi kurgulayan toplumsal cinsiyet rollerini reddetmektedir. Romanda "*Benden herhangi bir şey istediğiniz gün her şey bitmiş demektir. Erkekler genelde doğal haklarıymış gibi sürekli karşısındaki kadınlardan isteklerde bulunurlar.*" (Ali, 2019: 90) ifadeleriyle ataerkillığe dayalı bir toplumsal ilişkinin olumsuz eleştirisi yapılmaktadır. Dolayısıyla Maria Puder, ataerkil sistemin eleştirisini yaparken bu sistemin kadınları toplumsal hayatta dışlayan, ötekileştiren ve edilgen konuma iten anlayışına karşı çıkmaktadır (Soysal Eşitti, 2020:118).

Maria Puder'in yalnız kaldığını belirtmesinin temel sebebi ise toplumsal cinsiyet rollerine dayalı kadın-erkek ilişkilerini reddetmesi olarak anlaşılmaktadır. Çünkü yapıtta Maria Puder: "*Annem, itaat etmeye alışmış olan kadınlığın adeta timsaliydi. Ona metanet tavsiye ettim, akıl verdim. Erkek tahakkümünü reddettim ve onlara kendimi beğendirmeye çalışmadım.*" (Ali, 2019:108) biçiminde kendisini ifade etmekte, toplumsal cinsiyet baskısı ve cinsiyetçi ataerkillik anlayışına karşı çıktığını vurgulamaktadır. Maria Puder aslında belirli bir mekânda ve belirli bir zaman diliminde kadın-erkek sosyal ilişkilerinin ataerkil, cinsiyetçi hegemonik bir sistem tarafından nasıl biçimlendirildiğini simgelemektedir. "*Özellikle tahammül edemediğim şey nedir biliyor musunuz? Kadınların erkekler karşısında sürekli pasif olması, neden? Sürekli biz kaçacağız, sizler (erkekler) kovalayacaksınız? Kadınlar neden sürekli teslim olacak ve siz neden sürekli teslim alacaksınız?*" (Ali, 2019: 107). Düşüncelerini bu şekilde dile getiren Maria Puder, kadınların neden daima edilgen toplumsal pozisyonda olduklarını, ataerkil sisteme neden itaat edildiğini sorgulamakta, durum değerlendirmesi yapmaktadır. Bazı kadın arkadaşlarına bile erkek egemenliğine boyun eğdiği için kızgın olduğunu belirten Maria Puder'in, patriarkal, gelenekçi bu öğretiler sebebiyle dışlanıp yalnız kaldığı anlaşılmaktadır (Göncüoğlu, 2017). Berktaş'a (2011) göre ataerkil norm ve değerler sistemi, bağımsız ve özgür kadın kimliğinin inşa edilmesindeki en önemli bariyerdir. Kadınların kendilerini gerçekleştirebilmeleri için erkeklerle eşit sosyal, ekonomik ve siyasi haklara sahip olmaları gerekmektedir. Maria Puder'in aslında anlatmak istediği tam da budur. Toplumsal kabul görmemesi ve dışlanması hadisesi eserin ana malzemesini oluşturmaktadır.

SONUÇ

Yapıtta kadın ve erkek ilişkilerinin toplumsal cinsiyet normlarının bir izdüşümü olarak ataerkil sistem tarafından kurgulanması anlatılmaktadır. Yapıtta olayların büyük kısmı, Almanya'nın Berlin şehrinde ve kısa bir bölümü de Türkiye'de, Ankara'da geçmiştir. 1933 yılına ait hatıra defterindeki bilgilerden olayların 1920'li yıllarda geçtiği anlaşılmaktadır. Yapıtın kaleme alındığı 1940'lı yıllar göz önünde bulundurulursa kadın ve toplumsal cinsiyet normlarını konu aldığı oldukça farklı ve yeni bir içeriği olduğu görülmektedir.

Kürk Mantolu Madonna Maria Puder, alışlagelmiş, geleneksel ve itaatkâr bir kadın profili yerine erkek egemenliğine dayalı, cinsiyetçi ve ataerkil sistemi reddeden, otoriteyi kabul etmeyen, kendi ekonomik özgürlüğünü kazanmış bağımsız ve özgürlükçü bir kadın kimliğini simgelemektedir. Hem babasız büyüyen hem de Yahudi asıllı bir Çek olan Maria Puder, babasız büyümüştür. Evde itaatkâr ve feminen olan annesinin zıttı bir karakter rolüyle babasının rolünü üstlenerek yetişmiştir. Kendi ayakları üzerinde durabilen, aynı zamanda annesinin geçimini üstlenen Maria Puder, kadınların erkekler karşısındaki statü ve toplumsal konumunu reddeden, toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranmadığı için dışlanan bir kadındır. Maria Puder, erkeklerin kadın bedeninden faydalanmak istediğini hatta bunun için para harcadıklarını belirtmiş bu sebeplerle erkek egemen sisteme ve erkeklere güvensizliğini, sevgisizliğini ifade etmiştir. Erkeklerin sürekli kadınlardan bir şeyler talep etmelerini ve kadınların da itaatkâr, bağımlı toplumsal rollerinden çıkamamalarını eleştiren Maria Puder, kadınların ve erkeklerin eşit hak ve sorumluluklara sahip olmaları gerektiği yönündeki düşüncesini dile getirdiği için sosyal iletişim ağındaki kimselere dışlanmış, yabancılaştırmış bir kadındır. Erkeklere güvensizlik duygusunu Raif Efendi'nin saf ve temiz aşkıyla onaran Maria Puder, maskülen tutumları ile hareket eden birisidir. Raif Efendi'nin feminen tavırlarına ilgi duyan Maria Puder karakteri, toplumsal ilişkilerdeki yozlaşma, toplumsal değerlerdeki yabancılaştırma ve yalnızlaşmanın birer yansıması niteliğindedir.

Sabahattin Ali tarafından olumlu taraflarıyla, bağımsız ve güçlü bir kadın özne olarak kurgulanan Maria Puder, dini inanç konusunda serbest olmakla birlikte eleştiren, sorgulayan bir kadın

kimliğinde ön plana çıkmaktadır. Yazar, erkeklerle eşit haklara sahip, hane içi sorumluluklarının ötesinde kamusal alanda bağımsız bir şekilde temsil edilen, haklarının farkındalığına sahip, iş hayatında çalışarak kendi geçimini sağlayabilen bir kadın profili idealize etmektedir. Maddi kaygılar sebebiyle kocasına ya da sevgilisine tamah etmeyen, onurlu, duygusallıktan ziyade rasyonel düşünebilme kapasitesi erkeklerle eşdeğer bir kadındır. Kendi hemcinslerini toplumsal cinsiyet normlarına itaat etmekle suçlayan bu kadın tipi, kadınların ataerkil sistem karşısındaki pasif ve ezilmişliğine tahammül edemeyen, hiyerarşi ve iktidara dayalı sosyal ilişkileri onaylamayan bir kadındır. Toplumcu gerçekçi bir sanatçı olan Sabahattin Ali, 1940'lı yıllarda kaleme aldığı eserde içerik, konu ve karakter bakımından çağının ötesindedir. Maria Puder şahsında o dönemde toplumdaki kadın-erkek ilişkilerinin bir kesitini paylaşmıştır. Toplumsal bir birey esasına göre kurgulayarak inşa ettiği kadın birey, özgürlükçü, sorgulayan, eleştiren ve düşündüklerini ifade edebilen bir kadın olması münasebetiyle örnek bir rol model oluşturmaktadır. Bu idealize kadın gerek kendi döneminde gerekse sonraki dönemlerde kavramsallaştırılacak kadın kimliği açısından zengin ve çok boyutlu veriler sunacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Ali, S. (2019). *Kürk Mantolu Madonna*. İstanbul: Olympia Yayınları.
- Aras, İ. (2014). Sabahattin Ali'nin Kürk Mantolu Madonna'sı ile Max Frisch'in Çarpık Sevda adlı Eserinin Yabancılaşma Ekseninde Karşılaştırılması. *Journal of Worlds of Turks-Zeitschrift für die Welt Der Türken ZfWT*, 6(3), 229-237.
- Aydoğan, B. (2014). Sabahattin Ali'nin Yaşamı ve Yapıtlarına Genel Bir Bakış. (Ed. Demir, N & Yıldırım, F.). *Prof. Dr. Mehmet Özmen Armağan Kitabı* içinde (s. 61-94). Adana: Çukurova Üniversitesi Basımevi.
- Balcı, A. (2000). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegem Akdemi Yayınları.
- Berktaş, F. (2009). *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Berktaş, F. (2011). Feminist Teoride Açılımlar. (Ed. Ecevit, Y. & Karkıner, N.). *Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları* içinde (s. 2-23). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi. Teknikler ve Örnek Çalışmalar*. Ankara: Siyasal Yayınları.
- Connell, R. W. (2016). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*, (Çeviren: Soydemir, C.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Dinçer, D. (2018). Kürk Mantolu Madonna'da Aşk, Bağlanma ve Toplumsal Cinsiyet, *HECE Aylık Edebiyat Dergisi*, 22(253), 652-668.
- Demir, E. (2018). Kadınların Siyasal Katılımı Antalya'da AK Parti ve CHP Kadın Kolları Örneği, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Doç. Dr. Gözde Yirmibeşoğlu), Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demir, E. (2020). Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadının Siyasetteki Rolü ve Önemi. (Ed. Tansü, Y.E.). *Abay Kunanbayev Anısına Türkiye ve Türk Dünyası Araştırmaları-III*, içinde (s. 833-863), Gaziantep: İKSAD Publishing House.
- Demir, E. (2021a). Halit Ziya'nın Aşk-ı Memnu Romanında Kadın Temsillerinin Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi. *Turkish Academic Research Review*, 6(1), 293-307.
- Demir, E. (2021b). Kutadgu Bilig'de İnşa Edilen Kadın Kimliği Üzerine Sosyal bir İnceleme. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 199-208.
- Ecevit, Y. (2011). Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisine Başlangıç. (Ed. Ecevit, Y. & Karkıner, N.). *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi* içinde (s.2-29). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Engels, F. (2013). *Ailenin Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni*. (Çeviren: İlhan, H.). İstanbul: Sayfa Yayınları.
- Eşitti Soysal, A. (2020). Kürk Mantolu Madonna'da Eril İktidarın Yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 0(32), 111-136.
- Genç Acar, D. (2018). Social Reality and Women in The Novels of Sabahattin Ali. *Tarih ve Günce Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi*, 1(3), 29-50.
- Göncüoğlu, M. Ö. (2017). Lonely Dreamers in Dostoyevsk's White Nights and Sabahattin Ali's Madonna in a Fur Coat: A Comparative Analysis. *DTCF Dergisi*, 57(1), 202-225.
- Karaca, A. (1993). Sabahattin Ali'nin Öykülerinde Toplumsal Konular. *AÜ Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 11(1), 221-232.

-
- Karkıner, N. (2011). Aile ve Evlilik. (Ed. Ecevit, Y. ve Karkıner, N.). *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi*, İçinde (s. 130-154), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Korkmaz R. (2016). *Sabahattin Ali: İnsan ve Eser*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Kuzu, A. (2013). Veri Toplama Araçlarında Bulunması Gerekenler. (Ed. Kurt, A.A.). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, İçinde (s. 117-138). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Özkan, U. B. (2019). *Eğitim Bilimleri Araştırmaları İçin Doküman İnceleme Yöntemi*. Ankara: Pegem Akdemi Yayınları.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, A. E. (2001). *İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Tong, R. (1989). *Feminist Thought: A Comprehensive Introduction*. London: Unwin Hyman.
- Sancar, S. (2009). *Erkeklik: İmkânsız İktidar/Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Sancar, S. (2011). Erkeklik. (Ed. Ecevit, Y. & Karkıner, N.). *Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları İçinde* (s. 168-191). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- İlhan, N. (2012). Yabancılaşma Olgusu ve Kürk Mantolu Madonna Romanı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(20), 41-59.
- Ulutaş, N ve Ulu, E. (2015). Türk Romanında Kimlik Bunalımı. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(8), 2095-2114.
- Yetkin, G. B. (2018). Kürk Mantolu Madonna'da Klara Miliç İzleri. *Gazi Türkiyat Dergisi*, 0(22), 203-213.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, E. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
-

